

bukkantak elő (keréknyomokkal), ill. dokumentálhatunk dunai áradásból származó homokrétegeket is. Szintén a kutatott terület K-i részén került napvilágra a feltárás legérdekesebb jelenségegyüttese: egy kisebb és egy nagyobb (legalább 2 m széles) V metszetű, É-D irányú római kori vízvezető árok, a kettő között pedig elplanírozott, kő- és agyagtégla-darabos omladékok, égésréteg. A nagyobbik árok feltehetően a polgárváros K-i városfalát kívülről kísérő vizesárok lehetett, hiszen a korábbi feltárások során Szilágyi János ebben a zónában (Városfal-Őrlő u.-Tóga u.) az É-i fal lekanyarodó sarkát vélte megtalálni, egy ún. „kitörőkapuval”.⁵ Az árokba beszakadt hatalmas kődarabok és agyagtégla-maradványok az egykori városfal elemei lehetnek. A kisebbik árok pedig a falat belülről kísérő körüljáró tövében kialakított kis vízvezető árok lehetett.

A két árok előkerülése azért különösen fontos, új információ, mert a település három másik oldalán (É, D és Ny) már több évtizede pontosan ismert a városfalszakaszok nyomvonala, míg a K-i, Duna felőli oldalon – Szilágyi J. megfigyelését leszámítva – csak feltételezésekre hagyatkozhattunk a város K-i lezárására vonatkozóan.⁶

Ez évi munkánk másik fontos eredménye egy római kori kút feltárása volt: a felső 1,5 m-en kőből készült, majd az alján hordódongákból készített konstrukció alját nagyobb kőlapokkal rakták ki, míg ez alatt az eredeti hordó fedele (alja?) volt megfigyelhető. E dupla aljzatmegoldás feltehetően a víz szűrésével állt összefüggésben. A kút már a város falán kívül, a kutatott terület K-i szélén került elő. Betöltéséből kevés kerámiatöredék, ill. egy mortarium nagyobb darabja származik. A kút valószínűleg az egykori gázgyár területén feltárt ún. K-i ipartelephez tartozott: Kuzsinszky Bálint 1911-ben a most kutatott területtel szemben, D-i irányban összesen 30 kutat tárt fel, amelyek elszórta helyezkedtek el és amelyekről már feltárójuk is megállapította, hogy számuk valószínűleg sokkal magasabb volt.⁷ Az intenzív gépi kotrás miatt a gázgyári kutaknak csak faszerkezetük került elő, de nem zárható ki, hogy eredetileg azok is rendelkeztek kő felmenő fallal.

A most feltárt kutat fedő rétegből újkori bronzérme származik, ill. ugyanitt egy nagytetű kutya ép csontváza is előkerült. Az előző lelet azt jelzi, hogy a területet igen nagy mélységben érintette az újkori tereprendezés, amely így nagy valószínűséggel a későbbi római rétegsorokat (és a kút felső kősorait) is elpusztíthatta.

LÁNG ORSOLYA

5 SZILÁGYI J.: Jelentés a Fővárosi Ókortörténeti (Aquincumi) Múzeum kutatásairól és szerzeményeiről az 1945–1948 évek folyamán. *BudRég* 15, 1950, 303–321. 311. o., 19. lj.

6 MÁRITY E.: Kronológiai problémák és városszerkezeti sajátosságok Aquincum polgárvárosában. *BudRég* 30, 1993, 137–148. ZSIDI, P.: Verkehrsverbindungen, Wehranlagen, Straßennetz. In: *Forschungen in Aquincum 1969–2002.* (ed. P. Zsidi) (Budapest 2003) 137–143.

7 KUZSINSZKY B.: A gázgyári római fazekastelep Aquincumban. *BudRég* 11, 1932. 71–87.

88. Budapest, III. Pusztakúti út 54. (KÖH 35999)

Ró

2009. szeptember 13-án a területen a csatorna ásása közben nagy lapos kövek kerültek elő a Pusztakúti út felőli oldalon, ahol a munkát abba is hagyták. Szeptember 13–15-én feltártuk a talált jelenségeket.

A mintegy 0,4 m széles, a már létező csatornához vezető ÉNy–DK irányú árokban mintegy 1 m szélességben nagy, lapos mészkőlapokat figyeltünk meg a modern talajszinttől mintegy 0,5 m mélységben. Az árok oldalán a rétegsor a következő volt. Felül néhol 0,1 m vastagságú kevert sárga agyagos feltöltés alatt sötétbarna humuszos réteget figyeltünk meg, amely azonban tovább folytatódott a kövek szintjénél mélyebben, a kiásott gödör 0,8 m mély aljáig. A humuszos rétegben az ÉK-i részen néhány elmosódott paticsfolt jelentkezett és a kiásott árok földjében apró római kerámiaszilánkok és egy tegula darabja is hevert.

A megfigyelt köves jelenség minden bizonnyal azonos lehet a Pető Mária által 1987–88-ban vizsgált villaépület belső udvarán ÉNy–DK irányban átfutó lapos kövekkel kirakott „járdával”, amely az akkori ásatás 1. szelvényébe esett.

A köveket a csatorna szélességében szétszedtük, és a maradványokat dokumentáltuk.

LASSÁNYI GÁBOR

89. Budapest, III. Szentendrei út 133. (KÖH 31505)

Ró

A BTM Aquincumi Múzeuma múzeumfejlesztő európai uniós pályázat előkészítéseként 2009 őszén szondázó jellegű feltárást végzett a polgárváros D-i részén. A terület (volt MHSZ Lőtér, Aquincum-polgárváros, 19348/8 hrsz., ún. Festő-lakás) a D-i városfal közvetlen közelében található, ahol 1941-ben több régészeti feltárást is végzett Nagy Tibor.⁸ Az ekkor már tereprendezés alatt álló területen (katonai lőtér építése, lőtérdombok miatt) csak izolált, kisebb részeken tudott ásni, így összefüggő városszerkezet nem körvonalazódott. A munka során a K–Ny irányú, „G” utca D-i oldalán K felől É–D irányítású ún. hosszúházakat tárt fel (XIX., XXXVI.) Ny felé pedig egy pinceépület, ill. egy kilenchelyiséges, gazdag freskódekorációval ellátott lakóépület, az ún. Festőlakás került elő (XXXVII). Az épület közvetlen környezetét Nagy T. nem tudta kutatni, így ennek kapcsolata pl. a „G” utcával nem ismert. Nyugat felé egy további, hathe-lyiséges kisebb épületet is feltárt (XXXVIII.).

8 NAGY T.: A Fővárosi Régészeti és Ásatási Intézet jelentése az 1938–1942. évek között végzett kutatásairól. *BudRég* 13, 1943, 359–399. NAGY T.: Az aquincumi ún. Festőlakás. *BudRég* 18 (1958) 149–189.

A területrészen legközelebb Zsidi Paula végzett kutatást 1992-ben. Az egykori lőtér DNy-i szélén húzott kutatóárokban az ún. Festőlakás, ill. pince maradványai nem kerültek elő, a sárga homokos altalaj azonban igen magasan mutatkozott, objektumok nélkül.⁹ 2007-ben a múzeum új kiállítási épületének (volt ELMŰ-épület) kialakítása során a lőtér D-i részén húzott K-Ny irányú közműárókban egy É-D irányú falrészlet és egy ugyanilyen irányú kisebb csatornarészlet került elő és szintén elég magasan az altalaj.¹⁰ A fenti adatokból egyrészt leszűrhető volt, hogy D felé az egykori terepszint emelkedett, másrészt pedig, hogy a lőtér építésekor/tereprendezésekor a régészeti rétegeket valószínűleg nagyrészt elpusztították, így már csak néhány falalap-töredék jelentkezett és az altalaj.

A 2009-ben végzett kutatás során a lőtér Ny-i oldalán húztunk É-D irányú kutatóárkokat, az 1992-es árok meghosszabbításaként. Az árok É-i részében teljes vastagságban (0,5–1,2 m) csak a lőtér építésekor átforgatott, római építési törmelékkel és egyéb leletanyaggal (terra sigillata, házikerámia, Hadrianus bronzverete) teli réteget találtunk, amely alatt D felé erősen lejtve tűnt elő a sárga homokos altalaj. A felület ÉK-i sarkában talán kiszédett fal nyomát regisztráltuk.

A D-i árokszakas K-i szélénél a szintén átforgatott talajréteg alatt egy K-Ny irányú falrészlet, omladék, égésréteg, szögletes cölöplyuk és padlószinttöredék (?) mutatkozott. A két árok részben feltárt objektumok funkciója egymáshoz, ill. a Nagy T. által feltárt épületekhez viszonyított helyzete csak részben volt megállapítható a szelvények kis mérete miatt. Valószínűnek látszik, hogy az említett jelenségek az ún. Festőlakás Ny-i széléhez tartoztak, jelentős részüket a lőtérépítés-kor bolygatták meg.

Jelenlegi ismereteink szerint tehát az 1941-es feltárás által felszínre hozott ún. Festőlakás és pince maradványai nagyrészt elpusztulhattak a lőtér építése során. Ugyanakkor figyelembe kell venni, hogy kutatóárkaink a terület középső és K-i részét egyelőre nem érintették, ezek feltárására sikeres pályázat esetén lesz módunk.

LÁNG ORSOLYA

90. Budapest, III. Záhony utca – Jégtörő utca (KÖH 31237)

R, Ró

Az aquincumi polgárvárostól K-re és DK-re, az egykori gázgyár területén, 2009-ben több helyszínen folytak régészeti munkák (19333/36, 37, 40, 41, 42, 51 hrsz.). Az

elmúlt másfél évtizedben, a Graphisoft Park építésével párhuzamosan, számos feltárás történt a területen, amelyek elsősorban a római város kiterjedt K-i temetőjének részleteit, valamint bronzkori temetkezéseket hoztak a felszínre.¹¹ Az ásatási dokumentációban a 2005 óta folyó ásatások során megkezdett rétegtani és sírszámozási rendszert folytattuk.

Tavasszal a 2006–2007. évi feltárások 9-es munkaterületének É-i sarkában, régi épületalapok elbontásakor végeztünk régészeti munkát, melynek során egy csontvázas és egy szórt hamvas sírt tártunk fel.

A nyár folyamán a D-i részen (Graphisoft Dél munkaterület) előkészítő, tereprendezési munkákhoz kapcsolódóan próbafeltárást folytattunk. Itt két hosszú (25×7 m-es É-D-i és 40×7 m-es K-Ny-i), derékszögű szelvényt alakítottunk ki, amelyekből részletesen megismertük a sok helyen 2–3 m-es modern feltöltéssel fedett terület történeti és geológiai rétegeit. A feltárt zóna erősen mélyült DNy-i irányban, ez a római korban feltehetően vizenyösebb terület lehetett. Kelet felé, a Duna irányában egy homokos kiemelkedésen római kori sírcsoportot találtunk, amelynek a szelvényben feltárt részlete öt csontvázas gyermektemetkezésből, egy négy-szögletes, téglákkal körberakott és lefedett (megfigyelhető csontmaradványt azonban már nem tartalmazó) feltételezett csecsemősírból és egy hamvasztásos sírből állt. A csontvázas gyermektemetkezések mind koporsós sírok lehettek, tájolásuk teljesen eltérő. Mellékletként apró kerámiakorsók, üvegedények és fiolák, továbbá bronzérmek kerültek elő. Az apró vázából értékelhető csontmaradvány alig maradt. A hamvasztásos sír négy-szögletes, lekerekített sarkú temetkezés volt, amelynek négy sarkába egy-egy kerámiaedényt helyeztek el. Betöltésében számos apró, vékony, lapos, talán ruhadíszhez

11 ZSIDI P.: Szondázó jellegű kutatás az aquincumi polgárvárostól délkeletre (Test excavations southeast of the Aquincum Civil town). Aqfűz 3 (1997) 54–57., ZSIDI P.: Bp., III. ker. Gázgyár (Bp., District III, Gas Factory). Aqfűz 4 (1998) 91–92., ZSIDI P.: A római kori partépítés nyomai a Duna polgárvárosi szakaszán (Research along the Danube Bank near the Aquincum Civil Town). Aqfűz 5 (1999) 84–94., ZSIDI P.: Kutatások az aquincumi polgárvárostól keletre lévő területen (Research in the territory east of the Aquincum Civil Town). Aqfűz 7 (2001) 76–84., ZSIDI P.–REMÉNYI L.: Duna-parti út részlete és őskori maradványok a polgárvárostól délre (Detail from the road on the Danube bank and prehistoric remains south of the Civil Town). Aqfűz 9 (2003) 86–94., LASSÁNYI G.: Budapest, III. ker. Záhony utca 7. Aqfűz 11 (2005) 228–229., LASSÁNYI G.: Római temető és gazdasági épületek feltárása a volt Gázgyár (ma Graphisoft Park) területén (Excavation of a Roman cemetery and out-buildings in the territory of the former Gas factory [today known as Graphisoft park]). Aqfűz 12 (2006) 30–36., LASSÁNYI G.: Előzetes jelentés az aquincumi polgárváros keleti (gázgyári) temetőjének feltárásáról (Preliminary report of the excavation in the eastern cemetery [Gas Factory] of the Aquincum Civil Town). Aqfűz 13 (2007) 102–116., LASSÁNYI G.: Előzetes jelentés az aquincumi polgárváros keleti (gázgyári) temetőjében 2007-ben végzett feltárásokról (Preliminary report on the excavations conducted in the eastern [Gas Factory] cemetery of the Aquincum Civil Town in 2007). Aqfűz 14 (2008) 64–70.

9 ZSIDI P.: 50/7 III. Budapest, Szentendrei út 133. Aquincum polgárváros – déli városfal. RégFűz 46, 1994, 36.

10 LÁNG O.: Újabb adatok az aquincumi polgárváros déli részének közműhálózatához és beépítettségéhez (Recent data on the public utilities and building sin the southern part of the Civil Town of Aquincum). Aqfűz 14 (2008) 81–88.